

החלטת ועדת האתיקה
בענין ניגוד עניינים עקב הליך משפטי שחבר הכנסת צד לו
מיום י"ב באב התשפ"ג – 30 ביולי 2023

בעקבות בקשה פרטנית של חבר הכנסת לחוות דעתה של ועדת האתיקה, מצאה לנכון הוועדה, בתיאום עם היועצת המשפטית לכנסת, לקבוע החלטה עקרונית ביחס לניגוד עניינים הקם לחבר הכנסת כלפי גוף או גורם מסוים, בעת היותו צד להליך משפטי תלוי ועומד עם אותו גוף או גורם.

1. בהתאם לפרק ג' לכללי האתיקה, "לא יהיה לחבר הכנסת במילוי תפקידו ענין אישי, ולא יהיה ניגוד עניינים בין מילוי תפקידו כחבר הכנסת לבין ענינו האישי". כללי האתיקה מגדירים (פרק א') ענין אישי כ"הנאה חומרית, ישירה או עקיפה" של חבר הכנסת, קרובו או גוף אחר לו יש זיקה אליו. אם מתקיים ענין אישי או ניגוד עניינים, הכללים מחילים מגבלות רחבות ביחס לפעילותו הפרלמנטרית של חבר הכנסת - החל מאיסור ייזום "דבר שיש לו בו ענין אישי", שותפות ליוזמה שכזו, חובת גילוי בדיון ואף איסור הצבעה בוועדה, והכל בהתאם לנסיבות המקרה הפרטניות.

2. בהחלטות עבר, ועדת האתיקה עמדה על החשיבות שבהימנעות אף ממראית עין של ניגוד עניינים, לאור חשיבותה לעבודת הכנסת.

3. כשהצעת חוק או פעולה פרלמנטרית עשויה להשפיע על ההליך המשפטי שחבר הכנסת צד לו, זהו "ענין אישי" אסור בשל הפוטנציאל להשגת הנאה חומרית ישירה. אולם, גם כשהגורם נשוא הפעולה הפרלמנטרית הוא צד להליך המשפטי, לדעת הוועדה – ענייננו בחשש להשגת הנאה חומרית עקיפה, ובוודאי למראית עין של ניגוד עניינים מסוג זה.

4. החשש קיים לאור המצב בו כמחוקק, חבר הכנסת ינהל שיח עם גורמים בגוף האמור לגבי החקיקה או לגבי כלים פרלמנטריים אחרים, וכצד להליך האמור, הוא ינהל שיח עם אותם גורמים (או עם גורמים משיקים) ביחס להליך המשפטי; בכך נוצר קושי אינהרנטי בשל קשרי הגומלין שעלולים להירקם בין ההליך המשפטי ותוצאותיו לדיוני החקיקה ותוצריה.

5. כפל התפקידים האמור מקנה לחבר הכנסת "מנוף לחץ" פסול, המקים את האפשרות להנאה חומרית עקיפה או לכל הפחות יוצר מראית עין כזו.

ועדת האתיקה סבורה ש"כפל תפקידים" מעין זה פוגע בתכליתם של כללי האתיקה ודיני ניגוד העניינים בכנסת; מפחית את אמון הציבור בהליך החקיקה ובתוצריו; ואף יש בו כדי לפגוע בתדמיתם וביושרתם של חברי הכנסת כקבוצה, שכן על הציבור לדעת באופן ברור שחברי הכנסת מעדיפים את טובת הכלל על פני טובתם האישית.

6. על כן, כאשר חבר הכנסת הוא צד להליך משפטי מכל סוג, (ודאי כשכרוך בו סעד כספי), מול גוף מסוים, קמה לו חזקת ניגוד עניינים ביחס לאותו גוף, מעצם קיומו של כפל התפקידים. חזקה זו חלה על כלל חברי הכנסת, ומקל וחומר שעל יושבי ראש ועדות.

7. יודגש כי מדובר בחזקה בלבד ויש לבחון כל מקרה בנסיבותיו הפרטניות, הן מצד פרטי הפעולה הפרלמנטרית המתבקשת (מהות הצעת החוק ותחולתה, וחלות מבחן גודל הקבוצה) והן מצד ההליך המשפטי (האם חבר הכנסת חלק מקבוצה רחבה של תובעים למשל), נסיבותיו ואופיו. בכל מקרה לצד האיסור ליזום פעולות פרלמנטריות, חבר הכנסת רשאי להשתתף בדיון לאחר גילוי נאות וזכותו להצביע במליאה שמורה.